

CONTRIBUȚII CU PRIVIRE LA PORTRETUL LUI SIGISMUND DE LUXEMBURG DE PE POARTA MĂNĂȘTIRII DIN BRAȘOV

RADU POPICA*

ABSTRACT. *Contributions Regarding the Portrait of Sigismund of Luxembourg from the Gate of the Monastery in Brașov.* The study provides data on the portrait of Sigismund of Luxembourg, located on the Monastery Gate in Brașov between the 16th and 19th centuries. A large wall painting, the portrait disappeared after the demolition of the gate in the years 1835-1836. The details of the mural painting depicting Sigismund of Luxembourg have so far remained largely unknown. Starting from a photograph, preserved at the Brașov County Administration of the National Archives, a reproduction of an easel painting, a true copy of the murals, the study reconstructs the aspect of the mural painting. The portrait of Sigismund of Luxembourg is one of the most important works of secular mural painting from 16th century Transylvania and remains so far unpublished in the speciality literature dedicated to the iconography of Sigismund of Luxembourg.

Keywords: *portrait, mural painting, Brașov, Sigismund of Luxembourg*

Începând de la mijlocul secolului XVI și până în primele decenii ale secolului XIX, călătorii care intrau în Cetatea Brașovului prin Poarta Mănăștirii erau întâmpinați de impunătoarea imagine a lui Sigismund de Luxemburg, zugrăvită deasupra porții.

Obiceiul împodobirii cu picturi exterioare a clădirilor publice sau particulare și a fortificațiilor este frecvent atestat în secolul XVI în cazul orașelor Sibiu și Brașov.¹ Aceste picturi au supraviețuit însă într-o mică măsură și doar fragmentar. Ca atare, pictura murală laică transilvăneană din epocă este puțin cunoscută. Una din cele mai importante opere de pictură murală laică din Transilvania secolului XVI, *Portretul lui Sigismund de Luxemburg* de pe Poarta Mănăștirii din Brașov nu a făcut excepție, fiind cunoscut numai prin intermediul unor surse documentare.

---

* Muzeograf, Șef Secție, Muzeul de Artă Brașov, radu.popica@muzeulartabv.ro.

¹ Pavel Binder, *Date despre picturile murale din secolul al XVI-lea de la Brașov și Sibiu*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, XL, nr. 2 (1971), pp. 15-19; Andrei Kertesz-Badrus, *Aspecte privind tematica picturii transilvănene din secolul al XVI-lea în lumina documentelor de epocă*, în „Studii și Cercetări de Istoria Artei”, seria Artă Plastică, tom. 28, București, Editura Academiei Române, 1981, pp. 135-140.

Construcția Porții Mănăstirii (*Klostertor*) a început în secolul XIV.² Figurând inițial în documente ca Poarta Sfântului Petru (*Peterstor, porta divi Petri*), denumire primită după cartierul orașului spre care asigura accesul (*Quartale Petri*), a fost denumită ulterior Poarta Mănăstirii (*Klostertor, porta claustrii*), după mănăstirea dominicană situată în imediata sa apropiere.³ Mai târziu a fost cunoscută și drept Poarta Vămii, deoarece în vecinătate funcționa oficiul vamal.⁴

Situată pe latura nord-estică a incintei orașului, cea mai expusă atacurilor, poarta îngloba un sistem complex de fortificații întins pe o lungime de aproape 100 de metri, ieșind în afara liniei zidurilor prin intermediul unui bastion în formă de potcoavă prelungit prin turnul în care era practică deschiderea porții.(Fig. 1) Pe linia zidurilor de incintă se înălța un alt turn, cu o trecere, care se continua spre interiorul orașului printr-un coridor boltit.⁵ Poarta a fost avariată de un cutremur în anul 1738, fiind demolată în anii 1835-1836.În locul său a fost ridicată în anul 1838 o nouă poartă în stil neoclasic, demolată la rândul său în anul 1891.⁶

Plasată central, pe fațada turnului exterior, deasupra deschiderii porții, se găsea ampla pictura murală⁷ care îl înfățișa pe Sigismund de Luxemburg. Operă a pictorului brașovean Gregorius⁸, pictura data din anul 1551. Mențiunea documentară a executării picturii a fost identificată de cercetătorul Gernot Nussbächer, informația fiind publicată în studiile dedicate pictorului Gregorius.⁹ În registrul de socoteli alodiale al Magistratului Brașov din anii 1551-1555 se arată: „Și maestrului pictor Gregorio, care a pictat minunat forma chipului Împăratului Sigismund și Rege al Ungariei șezând pe tron, în fața Porții lui Petru, 14 florini.”¹⁰

² Gernot Nussbächer, *Monumente brașovene*, în vol. „Din cronică și hrisoave. Contribuții la istoria Transilvaniei”, Editura Kriterion, București p. 112.

³ Hans Goos, *Die Baugeschichte der Befestigungswerke Kronstadts*, în Erich Jekelius (ed.), „Das Burzenland”, III, 1, Kronstadt (Brașov), Verlag Burzenländer Sächsischen Museum, 1928, pp. 83-85.

⁴ Gernot Nussbächer, *loc. cit.*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 113.

⁷ Nu cunoaștem dimensiunile picturii murale, însă judecând după sursele imagistice păstrate acestea erau apreciable, pictura întinzându-se pe întreaga lățime a deschiderii porții, iar în înălțime ocupa aproape întreg spațiul cuprins între brâul decorativ de deasupra arcului porții și cei trei mașiculi situați în partea superioară a turnului. Vezi Fig. 1.

⁸ Gregorius Pictor / Gregor Moler(1490? - 1553). Pictor. Activ la Brașov între anii 1523-1553. Format sub influența Școlii Dunărene. Gernot Nussbächer, *Das Bildnis des Stadtrichters Lukas Hirscher - Zum Werk des Kronstädter Renaissance-Malers Gregorius Pictor*, în Brigitte Stephani (coord.), „Sie prägten unsere Kunst. Studien und Aufsätze”, Editura Dacia, Cluj-Napoca 1985, pp. 95-101.

⁹ Gernot Nussbächer, *Das Bildnis des Stadtrichters Lukas Hirscher - Zum Werk des Kronstädter Renaissance-Malers Gregorius Pictor*, în „Aus Urkunden und Chroniken. Beiträge zur siebenbürgische Landeskunde”, 3, Editura Kriterion, București 1990, p. 32.

¹⁰ „Ac Mag(ist)ro Gregorio pictori/ qui Sigis(mun)di Caesaris ac Regis Hungarie/ figuram imaginis suae sedentis in throno/ pro fronte Portae Petri pulcherrime pinxit/ fl(oreno)s 14”. Serviciul Județean al

În studiul său dedicat portretisticii transilvănene din epoca Reformei, Konrad Klein consideră că pictorul Gregorius a reînnoit de fapt o pictură mai veche, existentă deja în anul 1416.¹¹ Opinia sa este fundamentată pe o știre datată în acest an, inclusă într-o compilație de date privitoare la istoria Țării Bârsei întocmită în secolul XVIII de Joseph Teutsch¹². Știrea amintește lucrările de ridicare a zidurilor interioare realizate în această perioadă, menționând că: „Sigismund se afla pictat pe Poarta Mănăștirii”¹³. Faptul că știrea nu provine dintr-o sursă contemporană, ci dintr-una mult posterioară¹⁴, ridică semne de întrebare cu privire la veridicitatea sa. Nu putem totuși exclude întru totul ipoteza existenței în cadrul Porții Mănăștirii a unei reprezentări anterioare a lui Sigismund de Luxemburg. Însă, considerăm că există argumente suficiente care demonstrează că lucrarea realizată de Gregorius în 1551 nu era o renovare, ci o pictură nouă.

Utilizarea, în mențiunea din registrul de socoteli alodiale, a formulei „pinxit” (a pictat) exclude implicit o astfel de interpretare, conform căreia artistul doar ar fi reînnoit o pictură mai veche. Pictura murală în discuție nu avea cum să fie anterioară anului 1532, când s-au executat importante lucrări de construcție, cărora li se datorează aspectul final al fortificațiilor exterioare ale porții.¹⁵ Trebuie să amintim și faptul că, în anul 1536, pictorul Gregorius zugrăvise pe Poarta Mănăștirii și două scene biblice: *Iudit și Holofern și Solia Regelui Solomon la Regele Hiram din Tyr*.¹⁶

Dispărând în urma demolării Porții Mănăștirii, detaliile legate de aspectul picturii murale înfățișându-l pe Sigismund de Luxemburg au rămas până acum în mare măsură necunoscute. Lucrările care o menționează se limitează la o descriere sumară, precizându-se doar că Sigismund de Luxemburg este reprezentat stând pe tron, cu coroană, sceptru și globul imperial (globul crucifer).¹⁷

Arhivelor Naționale Brașov, fond Primăria orașului Brașov, Socoteli alodiale, I/10 (III B/11), *Procuratoren (Schaffner-) Rechnungen ex 1551-1555*, p. 46. Mulțumesc domnului Dan Sebastian Crișan, doctorand în filologie clasică și istorie veche, specialist în latină medievală (certificat de Universitatea Toronto, 2006), pentru traducere.

¹¹ Konrad Klein, *Siebenbürgische Bildnisse der Reformation Zeit*, în „Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde”, 21, 1998, nr. 2, p. 122.

¹² Joseph Teutsch (1702-1770). Studii gimnaziale la Brașov. Frecventează Universitatea din Halle. Predicator al orașului Brașov. Paroh la Măieruș și Hărman. Autorul mai multor compilații de date privitoare la istoria Țării Bârsei. *Joseph Teutsch*, în „Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó” IV, 1903, pp. 32-33.

¹³ „Sigismundus stehet am Klosterthor angemalt”. Joseph Teutsch, *Kurzgefasste Jahr-Geschichte von Siebenbürgen besonders Burzenland*, *Ibidem*, p. 99.

¹⁴ Întocmită în anul 1748. *Ibidem*, p. 39.

¹⁵ Hans Goos, *op.cit.*, p. 84.

¹⁶ Gernot Nussbächer, *op. cit.*, p. 31.

¹⁷ Friedrich Philippi, *Aus Kronstadt's Vergangenheit und Gegenwart*, Brașov 1874, p. 32.

În colecția de fotografii Albert Eichhorn¹⁸, aflată la Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale, se găsește o fotografie¹⁹ realizată în atelierul lui Carl Muschalek²⁰, care face lumină în această privință. (Fig. 2) Fotografia reproduce o pictură de șevalet, în prezent dispărută, care în anul 1903 se afla în Colecția de obiecte muzeale a Arhivelor orașului Brașov.²¹ Lucrarea era o copie fidelă a picturii murale de pe Poarta Mănăstirii. Alături de concordanța cu datele cunoscute despre *Portretul lui Sigismund de Luxemburg*, menționate anterior, această concluzie este întărită de faptul că în partea inferioară figurează inscripția care menționează renovarea picturii în anul 1747, „SIGISMUNDUS/ IMPERAT:/ ROM: RENOVAT:/ AÑO. 1747.”, a cărei prezență pe Poarta Mănăstirii este atestată în epocă²². Nu cunoaștem momentul în care a fost realizată pictura de șevalet menționată, dar execuția sa poate fi plasată în intervalul cuprins între anii 1747 și 1835.

Sigismund de Luxemburg este portretizat în vârstă, cu păr și barbă lungi și cărunte, fiind reprezentat figură întregă stând pe tron, văzut frontal. Tronul este amplasat pe un postament, flancat de două coloane, având în spate o draperie faldată, elemente ce sugerează un baldachin. Veșmântul cuprinde o tunică, încinsă peste piept cu două curele de piele, prinse într-o paftă ovală ornată cu perle, susținând mantia tivită cu blană care-i acoperă ambii umeri, iar pe cap coroana imperială. La piept poartă un pandantiv elaborat, din care se distinge o cruce. În mâna dreaptă ține globul imperial, sprijinit în poală, iar în mâna stângă sceptrul. (Fig. 3) Pe cele două coloane laterale sunt figurate câte două scuturi heraldice. De asemenea, sub coloane este reprezentat câte un scut heraldic. În partea inferioară, central, se află un cartuș alb cuprinzând inscripția menționată mai sus, având în mijloc un alt scut heraldic.²³ (Fig. 4) Structura compozițională a portretului prezintă analogii cu reprezentările lui Sigismund de Luxemburg pe sigiliile regale ale Ungariei.²⁴

¹⁸ Albert Eichhorn junior (1906-1969). Absolvent al Gimnaziului „Honterus” Brașov și al Institutului de Medicină-Farmacie Cluj. Farmacist, proprietar al farmaciei „Turnul Negru” din Brașov. Colaborator al Muzeului Săseșc al Țării Bârsei. Alfred Prox, *Albert Eichhorn*, în „Südostdeutsche Vierteljahresblätter”, 21, 1972, nr. 1, pp. 30-32; Teodor D. Paveleanu, *Istoria Farmaciilor din Transilvania*, vol. I-II, Editura Tipocart Brașovia, Brașov, 1995, pp. 70-71.

¹⁹ Colecția Albert Eichhorn, Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale, 330, cutia V, P19.

²⁰ Carl Muschalek (1857-1904). Fotograf activ la Brașov între anii 1884-1904. Walter Myss (coord.), *Lexikon der Siebenbürger Sachsen*, Editura Wort und Welt, Thaur bei Innsbruck, 1993, p. 351.

²¹ Friedrich Stenner, *Verzeichnis Archiv der Stadt Brassó vorhandenen Museums-Stücke*, Fond Primăria Brașov, Seria Arhivarul orașului, Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale, fila 2, poziția 18.

²² *Inscriptionum in Turribus, Portis, ac Moeniis Urbis Coronensis repertarum ac lectarum*, în „Collectanea zu einer Particulär-Historie von Cronstadt aus unterschiedlichen Documenten zusammengebracht von Thomas Tartler. Anno 1741. Fortgesetzt und vermehrt mit einem zweite Band von Joseph Franz Trausch”, vol. II, p. 319 (manuscris). Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale, IV F15, T. q. 101.

²³ Numărul mare de însemne heraldice conturează un discurs simbolic complex. Dacă prezența stemei Ungariei și celei a sașilor transilvăneni nu ridică probleme de interpretare, descifrarea întregului discurs simbolic se dovedește dificilă. Vezi Fig. 4.

²⁴ Bertalan Kéry, *Kaiser Sigismund. Ikonographie*, Anton Schroll, München 1972, pp. 129-139.

Reprezentarea lui Sigismund de Luxemburg (1368-1437) pe una din principalele porți ale Cetății Brașovului, mult după domnia sa ca rege al Ungariei și Croației (1387-1437), indică recunoștința brașovenilor pentru privilegiile conferite și sprijinul oferit în vederea ridicării fortificațiilor orașului.²⁵ Totodată, considerăm că semnifică și asumarea sa ca veritabil patron regal al Brașovului.²⁶

---

²⁵ Brașovul a jucat un rol important în strategia lui Sigismund de Luxemburg de contracarare a amenințării otomane. Markus Peter Beham, *Die siebenbürgische Grenzstadt Kronstadt angesichts der osmanischen Gefahr 1438-1479 im Spiegel der Urkundenbücher zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen* (diplomă de disertație), Facultatea de Istorie și Studii Culturale, Universitatea Viena 2008, pp. 7-12.

²⁶ Vizitele lui Sigismund de Luxemburg la Brașov (1395, 1426, 1427) au avut un rol decisiv în formarea acestei percepții. Vezi în acest sens și *Das Itinerarium Kaiser Sigismunds 1410-1437*, în Bertalan Kéry, *op. cit.*, pp.198-202.

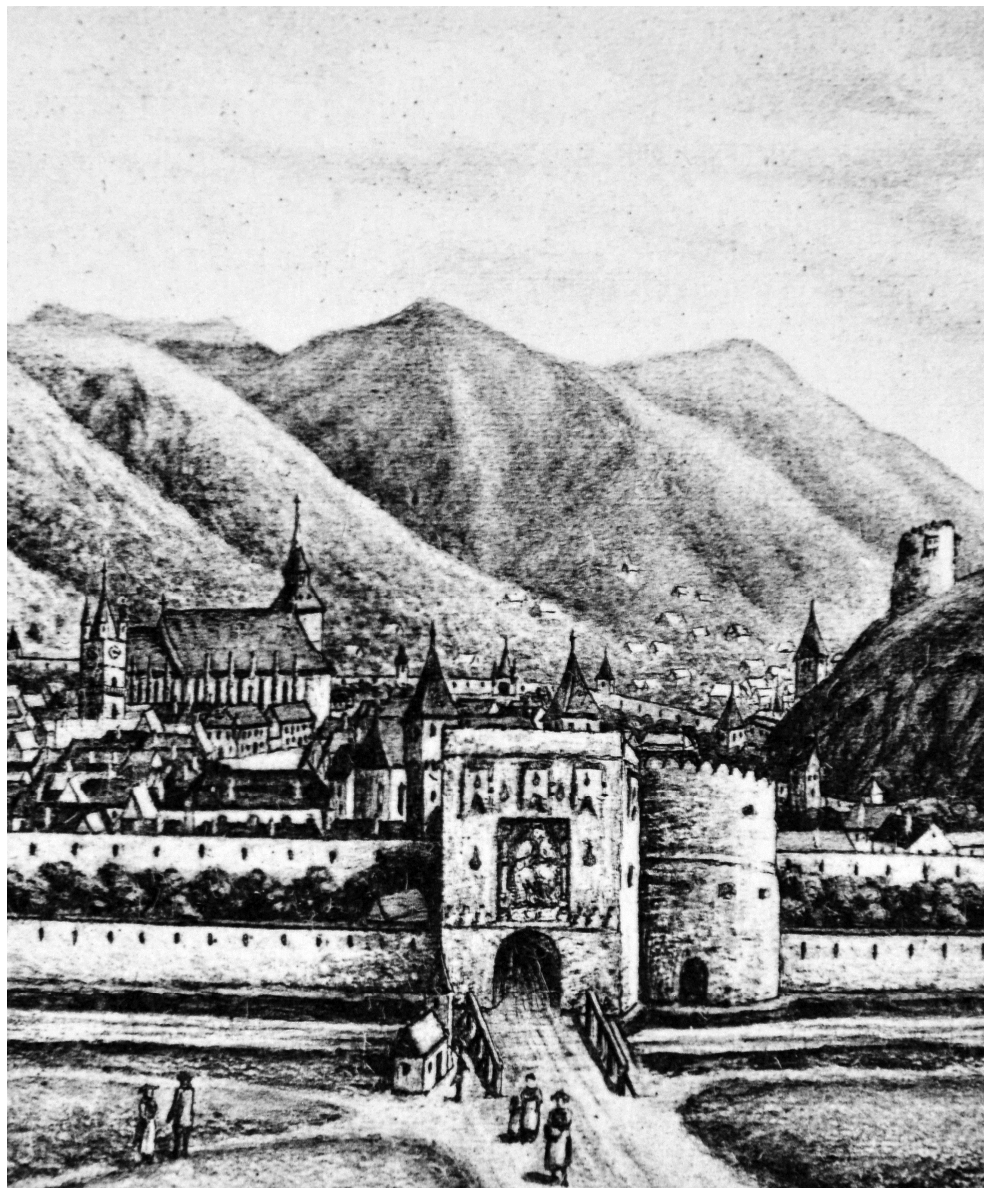

Fig. 1. Brașovul înainte de incendiul din 1689. Poarta Mănăstirii (detaliu).
Reproducere după „Das Burzenland”, III, 1, Brașov, 1928.

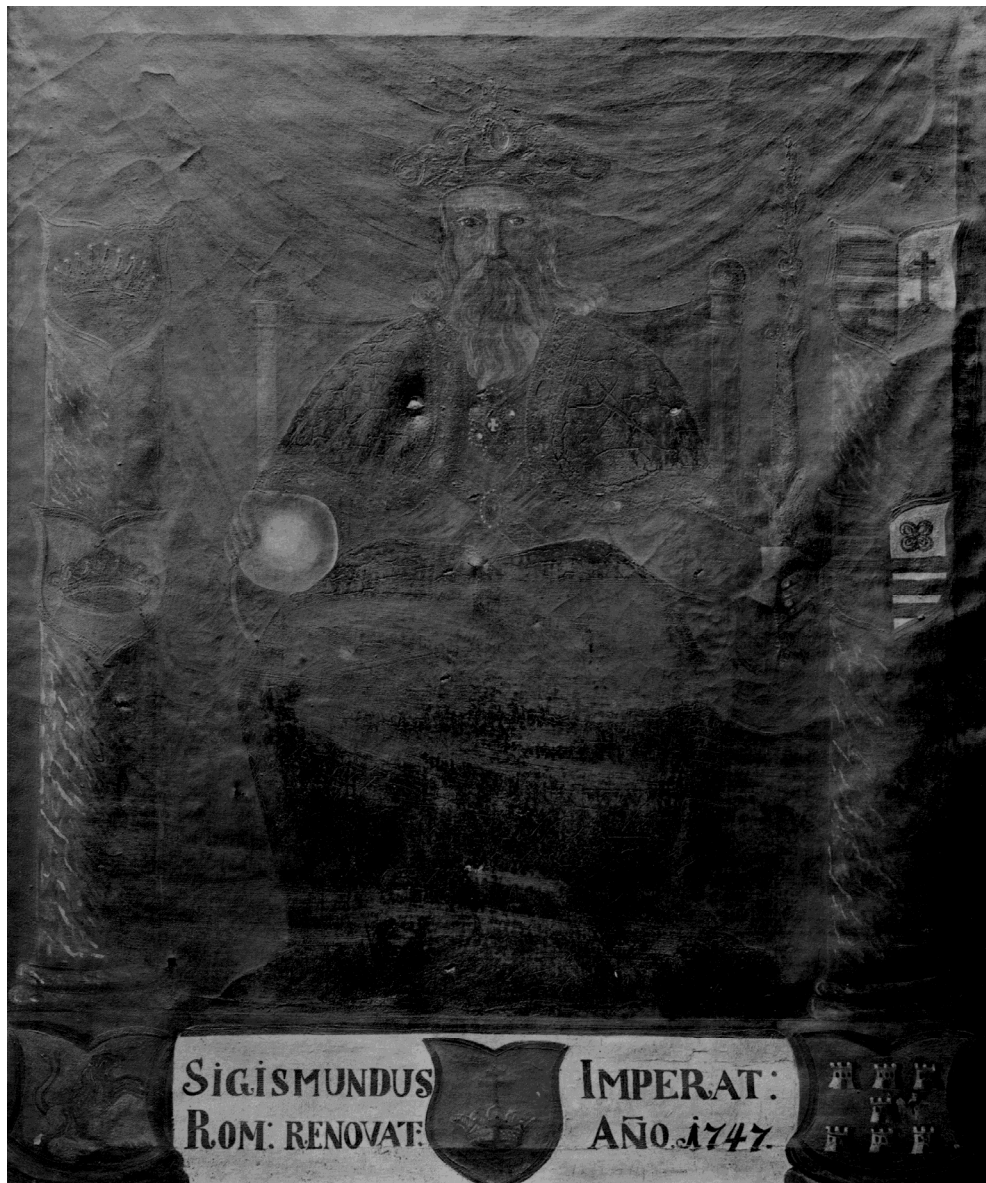

Fig. 2. Portretul lui Sigismund de Luxemburg. Copie (ulei pe pânză). Fotografie de Carl Muschalek. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Brașov.

Fig. 3. *Portretul lui Sigismund de Luxemburg (detaliu).*

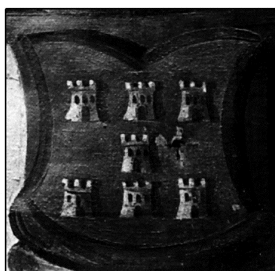
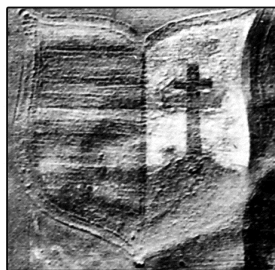

Fig. 4. *Portretul lui Sigismund de Luxemburg*
Însemne heraldice (detalii).

